

Mielenterveyskuntoutujien ja kehitysvammaisten asumisen tarpeet vaihtelevat

Turvallinen ja yksilön tarpeita vastaava asuminen on jokaisen oikeus. Hallituksen asuntopoliittisen linjauksen toteutumiseksi tarvitaan yhä enemmän toimijoiden välistä yhteistyötä. Mielenterveyskuntoutujien ja kehitysvammaisten asumisessa yksilöllisyys ja laatu ovat tärkeimpiä hyvän asumisen kriteerejä.

Erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien – kuten mielenterveyskuntoutujien ja kehitysvammaisten ihmisten – asumistarpeet vaihtelevat. Osa pärjää kotona tuetusti ja osa tarvitsee vahvaa ryhmämuotoista tukea. Rääätälöidyt asumisratkaisut mahdollistavat riittävän tuen sekä vähentävät laitoshoidon tarvetta ja kustannuksia.

Asumistilanteen paraneminen edellyttää kuntien asuntotoimen, kaavoituksen, sosiaali-toimen ja terveydenhuollon yhteistyötä sekä uusia toimintatapoja yhdyskunta- ja asunosuunnitteluun sekä palvelujen järjestämiseen.

Mielenterveyskuntoutujien tuki usein riittämätöntä tai liian vahvaa

Mielenterveyskuntoutujat ovat moninainen ryhmä, jonka asumisen tarpeet vaihtelevat. He tarvitsevat arkeensa räätälöityä tukea mahdollisimman ajoissa.

Tavallisiin asuntoihin saatava asumisen tuki on usein

Tavoitteena tavallisia asuntoja viihtyisillä asuinalueilla

riittämätöntä. Toisaalta osa mielenterveyskuntoutujista asuu tehostetun palveluasumisen piirissä myös silloin, kun vähempikin tuki riittäisi. Siten tuki on joko liian vähäistä tai liian vahvaa. Painopisteen tulisi olla kevyemmissä ratkaisuissa, joissa tavallisiin asuntoihin voidaan tarvittaessa järjestää joustavaa arjen tukea.

Kuntoutujien tarpeita vastaavia asumisratkaisuja ei tällä hetkellä ole tarpeeksi. Lisäksi nykyisissä asumisyksiköissä on paljon peruskorjaamisen tarvetta. Mielenterveyskuntoutujien asumisyksiköissä asuu noin 8 000 henkeä, ja tarvetta olisi uusille asuntoryhmille, mutta

eniten tavallisiin asuntoihin saatavalle tuelle.

Yksilöllisellä asumisen tuella voidaan vähentää psykiatrisen sairaanhoidon tarvetta. Sairaalahoitoon sijoittaminen ei saa johtua siitä, että tarvetta vastaava asumismuotoa ei ole tarjolla. Psykiatrisissa sairaaloissa on viime vuosina hoidettu yli 30 000 potilasta vuosittain, ja tarkoitus on vähentää sen osuutta.

Mielenterveyskuntoutujien asumisen kehittämishanke

Mielenterveyskuntoutujien asumisen kehittämishankkeen tavoitteena on löytää mielenterveyskuntoutujien tukemiseksi mahdollisimman toimivia ja

Mielenterveyskuntoutujien asumisen tavoitteet:

- Asuminen järjestetään tavallisissa asunnoissa riittävän ja joustavan arjen tuen avulla
- Asuminen ei saa olla laitosta maista eikä leimaavaa.

Kehitysvammaisten asumisen tavoitteet:

- Vähentää laitospaikkoja nopeasti, suunnitelmallisesti ja hallitusti – vuoden 2020 jälkeen kehitysvammaiset eivät asu laitoksessa
- Mahdollistaa aikuisten kehitysvammaisten muuttaminen lapsuudenkodeistaan tarjoamalla siihen tarvittavia asumisratkaisuja, yksilöllisiä palveluja ja tukea
- Lisätä asuntotarjontaa pitkäaikaisesta laitoshoidosta muuttaville kehitysvammaisille sekä lapsuudenkodista muuttaville aikuisille kehitysvammaisille

Parhaat käytännöt

Tulokset kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien parista osoittavat, että parhaita käytäntöjä ovat:

- hajautettu asuminen: asunnot samanlaisia kuin muulla väestöllä
- asukkailla pääsy yleisiin terveys- ja sosiaalipalveluihin: asunto on elämistä varten, mutta ei hoitopaikka
- joustavien ja yksilöllisten palvelujen tarjonta
- yksilölliset valinnat: henkilö voi päättää asuuko yksin vai jakaako asunnon sekä mihin lähiyhteisön toimintoihin hän osallistuu.

Monet asumisyksiköt ovat peruskorjauksen tarpeessa

kustannustehokkaita asumisratkaisuja. Hankkeen pilottikunnissa (Jyväskylä/Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Mikkeli, Espoo sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Oulunkaaren kuntayhtymä, Kuopio) kehitetään ja levitetään toimivia asumisratkaisuja mielenterveyskuntoutujille sekä mallinnetaan suunnitelmia asumisen kehittämiseksi. Yhteistyöhön osallistuu mielenterveyskuntoutujia ja heidän omaisiaan sekä sosiaali- ja terveystoimen, asuntotoimen, kaavoituksen ja yhdyskuntasuunnittelun edustajia.

Kehitysvammaisilla ihmisillä oikeus tavalliseen asumiseen

Kehitysvammaisten asumisen ohjelman tavoitteena on yksilöllinen asuminen sekä laitoksista että lapsuudenkodeista

muuttaville kehitysvammaisille. Ohjelma perustuu valtioneuvoston vuonna 2010 ja 2012 tekemiin periaatepäätöksiin. Lähtökohdiana on, että jokaisella kehitysvammaisella ihmisellä on oikeus asua samoin kuin muutkin kuntalaiset. Suomessa on noin 40 000 kehitysvammaista, joista 1 400 asuu laitoksissa. Omaisten luona asuu noin 13 000, joista noin puolet on aikuisia kehitysvammaisia henkilöitä. Palveluasumisen piirissä on noin 9 000 ja itsenäisesti tai vähäisen tuen turvin asuu noin 3 000 kehitysvammaista henkilöä. Tavoitteena on tuottaa vuosina 2010–2015 yhteensä 3 600 kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettua asuntoa – vuosittain noin 600 asuntoa – ja että kehitysvammaisten laitostasuminen loppuu vuoteen 2020 mennessä.

Jokainen muutto laitoksesta tai lapsuudenkodista tulisi suunnitella yhteistyössä kehitysvammaisen henkilön ja hänen läheistensä kanssa. Kehitysvammaisten ihmisten tulisi voida asua tavallisilla asuinalueilla ja niin tavallisissa asunnoissa kuin mahdollista. Asumisen ja palvelujen kehittäminen vaatii alan toimijoiden, valtion ja kuntien yhteistyötä. Näin asuminen voidaan toteuttaa joko pienissä ryhmäkodeissa tai yksittäisissä asunnoissa yksilöllisen tuen avulla. Tukiasunnot ja pienet asuntoryhmät ovat esimerkkejä monimuotoisista asumisratkaisuista.

Arjen keskiössä -hanke tukee KEHAS-ohjelman tavoitteita

Arjen keskiössä -hankkeen tavoitteena on tukea yksilöllistä asumista sekä laitoksista että lapsuudenkodeista muuttaville kehitysvammaisille. Hankkeessa kehitetään uudenlaista asumisen suunnitteluprosessia, jossa kunnan asunto- ja sosiaalitoimen edustajat sekä kaavoittajat työskentelevät yhdessä. Tulevat asukkaat ja heidän lähiyhteisönsä ovat keskeisesti mukana suunnittelutyössä. Kehitysvammaisten henkilöiden toiveissa korostuu mahdollisimman tavallinen asuminen samoilla asuinalueilla muun väestön kanssa.

ARA toteuttaa hanketta yhteistyössä Kehitysvammaliiton kanssa. Mukana ovat Seinäjoen, Kotkan, Lahden ja Turun kaupungit sekä Carea-kuntayhtymä, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä ja Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri.

Meillä ja muualla

Ympäristöministeriö ja Kehitysvammaliitto teettivät vuonna 2013 kehitysvammaisten henkilöiden asumisesta selvityksen, jossa peilataan usean Länsi-Euroopan maan käytäntöjä Suomen tilanteeseen. Vastaava selvitys teetettiin myös mielenterveyskuntoutujien asumisesta.

Kehitysvammaisten asumisesta tehdyn selvityksen mukaan eurooppalaisissa vertailumaissa on selkeä suuntaus tuettuun, yksilölliseen asumiseen, jossa kehitysvammaiset asukkaat saavat tarvitsemansa tuen yksittäiseen asuntoon. Monissa maissa henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöönotto on mahdollistanut innovatiivisia tuetun asumisen ratkaisuja. Kunkin henkilön kohdalla arvioidaan, kuinka paljon ja millaista tukea hän tarvitsee, ja minkä verran rahoitusta tarvitaan tuottamaan hänen arkeensa sellainen tuki, että hän voi elää haluamaansa elämää ja toteuttaa tavoitteitaan. Kehitysvammaisten henkilöiden asumiseen tarvitaan Suomessakin nykyistä monimuotoisempia asumisen ja tuen ratkaisuja.

Mielenterveyskuntoutujien kohdalla kansainvälisenä suuntauksena on psykiatrisen laitoshoidon palvelujen sekä asumispalvelujen kehittäminen tarpeita vastaaviksi. Monissa maissa tavoitteena on järjestää mielenterveyskuntoutujien asuminen tavallisissa asunnoissa arjen tuen avulla. Yhteistä on myös asumisen laadun painottaminen siten, ettei asuminen ole laitosmaista eikä leimaavaa.

Kotiin vietävä tuki on suunniteltu asiakaskohtaisesti, ja tukea on saatavilla myös tavalliseen asuntoon vuorokauden ympäri. Tukea voidaan antaa muun muassa asunnon siisteyden ylläpidossa, maksuista huolehtimisessa, henkilökohtaisen hygienian hoidossa sekä ruokahuoltoon liittyvissä asioissa. Tällaisten tukipalvelujen laajentamiseen on Suomessa tarvetta.

Erityisryhmien asumisen tavoitteet

Laitospaikkojen hallittu vähentäminen

Enemmän tavallisia asuntoja ja joustavaa arjen tukea

- Yksilöllinen ja laadukas asuminen
- Laitoshoidon tarpeen vähenemisen myötä kustannussäästöt

